

Василь ГУДАК

НЕЗАБУТНІ ВРАЖЕННЯ...

У статті подаються спогади про перше знайомство з К.І. Матейко в Музеї етнографії та художнього промислу у Львові, подальшу співпрацю з ученою в цій установі, про тих самовідданих науковців, які творили українську науку в умовах тоталітарного режиму.

Ключові слова: К.І. Матейко, вчені-дослідники, переслідування, українська наука.

© В. ГУДАК, 2011

Уплеяді визначних дослідників народної культури, зокрема української народної кераміки, одне з чільних місць належить видатному вченому-етнографу, історику Катерині Іванівні Матейко.

Якось в розмові з доктором мистецтвознавства Оленою Іванівною Никорак я згадав про колишніх працівників Музею етнографії та художнього промислу у м. Львові, особливо про свої зустрічі і розмови з К.І. Матейко. О.І. Никорак запропонувала поділитися про неї спогадами.

Знайомство з нею відбулося ще в 70-х рр. минулого століття. Вже наче проступав я на мало ще відому мені наукову дорогу, як з найрізноманітнішими рожевими мріями, так і тривожним усвідомленням про цей непростий шлях, сповнений у той час недовіри, підозр, ревнощів, підсиджувань, а то й наклепів, переслідувань... в разі подальшого успіху, якого не терплять колеги чи не дай Бог з якимсь антисупільним формулюванням в дослідженнях, то недруги й поготів. Зокрема така трагічна доля спіткала вчених-дослідників, зокрема Є. Спаську, Д. Щербаківського, С. Таранушенка, В. Свенціцьку, К. Грушевську та ін. Безсумнівним авторитетом стосовно опису й аналізу гончарних виробів і взагалі питань продовження наукової роботи була К.І. Матейко.

І ось вхожу я в музейне приміщення. Бачу перед собою привітну лагідну худорляву жіночу постать. Привітався, представився, запропонувала сісти. Дякую і з молодечого опалу починаю про себе розказувати хто я, чим займаюся, яка освіта, де працюю і т. д., а я вже, звісно, — викладач кафедри кераміки тоді Львівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва. Розказував я їй, що, перебуваючи в тодішньому Ленінграді на стажуванні на кафедрі художньої кераміки і скла тутешнього вищого художньо-промислового училища ім. В.Г. Мухіної, мав можливість працювати над збіркою кераміки Поділля у фондах тодішнього Державного музею етнографії народів СРСР. Виявила вона до цього велику зацікавленість і висловила жаль, що там вона не змогла попрацювати так, як би це належало. Не пам'ятаю вже, чи вона там щось досліджувала, чи ні, але порадила зберігати зібраний там матеріал, який я згодом зможу оцінити.

Розказувала Катерина Іванівна про свою нелегку наукову долю, як і де вона вчилася при Польщі. Друга світова війна внесла свої корективи в омріяні плани.

Вони з чоловіком Антоном Федоровичем Будзаном працюють в музеї. Хотілося щось писати, досліджувати, але не знали як і що, і найгірше, що боялись братися за цю справу. Зрештою, автору цих рядків відомий дослідник Ярослав Нановський теж розказував, що вони в 50-ті роки ХХ ст. хотіли писати, але як писати і що — не знали і боялись. А зайнялись науковою роботою, згадує К.І. Матейко, аж тоді, як з Києва надійшов якийсь запит чи пропозиція щось дослідити з наукових позицій, і тоді вже треба було, як кажуть, «по службі» братись за омріяну справу.

Щоб далеко не їздити, а користуватись старими музейними збірками, Катерина Іванівна замислювалась над чи не найдавнішим мистецтвом-рукомислом, яким є гончарство. Треба віддати їй належне, що побувавши в багатьох центрах народного мистецтва, вона зупинилась на кераміці західних областей України. Звісно, з її позицій це явище слід висвітлити, як вона вважала, за потрібне в аспекті історико-етнографічного дослідження.

Моє спілкування з К.І. Матейко супроводжувалось якимсь дивним відчуттям тепла, щирості, доброти і спокою. Саме такою запам'яталась шановна Катерина Іванівна. А це є непроминальними і так рідкісними незабутніми враженнями про Людину, Вченого, яку справедливо колеги і її послідовники по борознах науки не забувають і сьогодні, а будують про неї заслужену пам'ять у своїх спогадах.

Теперішні мистецтвознавці, вчені, оперуючи вже іншими сучасними термінами, поняттями, категоріями вважають, що стара мистецтвознавча школа віджила. Тут на думку приходить згадка якогось байкаря про коріння й крону, яка хизується, забувши про коріння. Так само велика ріка горда, забувши, що її такою зробили струмки. Можливо порівняння не з кращих, але якби не було перших, то і не було б наступних, яких теж зможуть заперечувати інші наступні. Хіба можемо ми тепер заперечувати таких дослідників як А. Будзан, М. Голубець, М. Драган, П. Жолтовський, К. Матейко, Г. Павлуцький, І. Свенціцький, І. Січинський, Є. Січинський, С. Таранушенко, К. Щироцький та ін.

Не вони винні, що жили з таких суспільних чи антисуспільних умовах, де кожне друковане слово було дозоване, під пильним контролем: чи дозволити чи

Матейко К.І. (1960 р.). З архіву Матейко К.І.

вилучити не лише текст, але й навіть речення чи слова. А тому і не могла розвинути така, як сьогодні є в науковому обігу мистецтвознавча термінологія, виклад тексту, а чи його імпровізація, яка хай і суб'єктивно, але виявляє, відтворює авторські дослідницькі позиції, міркування стосовно того чи іншого художнього твору, об'єкта, явища. А це є вкрай важливими цеглинками, які згодом послідовниками такого шляху буде вибудований справді український мистецтвознавчий «будинок», тобто історія зокрема.

Якось у розмові з доктором мистецтвознавства професором Михайлом Романовичем Селівачовим про мистецтвознавчу науку сьогодення він висловив переконання, що дослідники 20-х рр. ХХ ст. були глибшими від сучасних. Хіба з цим не слід погодитися, продовжуючи розмову про стару мистецтвознавчу школу.

Знаю, як з Опішного до Львова приїжджав доктор історичних наук Олесь Миколайович Пошивайло і обов'язково заходив до К.І. Матейко поспілкуватись з нею і почути її міркування стосовно гончарства, мистецтва, дослідницької праці тощо. І це не даремно. Нам і сьогодні слід берегти, спілкуватись, збирати і досліджувати те, чого вже завтра може не бути..., зі ще живими дослідниками, майстрами, а чи не найголовніше з ентузіаста-

ми наукової і творчої праці. Бо запозичили ми від них далеко недостатньо.

Велике завжди бачиться здалеку. І сьогодні, коли фактично умови праці, саме життя і суспільство докорінно змінились в порівнянні з тим, якими вони були 50—100 років тому, то старі здобутки, скарби і навіть спогади все ясніше нам зоріють на шляху невинного і так необхідного поступу вперед. І цим «мотором» може і повинно бути не що інше, як розумне використання спадщини у всіх своїх проявах, яка збереже й розвиватиме народ, націю. І слідуючи порадам й «рецептам» наших предків, ми і сьогодні повинні «озброїтись» їхнім досвідом, знаннями, здобутками на шляху майбутнього не лише вижиття, але й зростання, самоутвердження немеркнучих історичних традицій, що розквітнуть в нових умовах сьогоднішнього і, вірю, завтрашнього культурно-мистецького й суспільно-наукового дня.

Vasyl Hudak

UNFORGETTABLE IMPRESSIONS

The article brings reminiscences on first acquaintance of K.I. Mateyko at the Museum of Ethnography and Artistic Crafts, Lviv as well as of further cooperation with the scholar in that institution and those self-sacrificing scientists who created the Ukrainian science under horrifying conditions of totalitarian regime.

Keywords: K.I. Mateyko, scholars, researchers, repressions.

Василь Гудак

НЕЗАБЫВАЕМЫЕ ВПЕЧАТЛЕНИЯ

В статье представлены воспоминания о первом знакомстве с К.И. Матейко в Музее этнографии и художественного промысла во Львове, дальнейшем сотрудничестве с ученой в этом учреждении, о тех самоотверженных ученых, которые создавали украинскую науку в условиях тоталитарного режима.

Ключевые слова: К.И. Матейко, ученые-исследователи, преследования.